

TỔ CHỨC DẠY HỌC THEO DỰ ÁN CÁC CHỦ ĐỀ ĐỊA LÍ TRONG CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC ĐỊA PHƯƠNG CẤP THPT TỈNH QUẢNG NAM

Đinh Lâm Quốc Dũng
Trường THPT Trần Quý Cáp, tỉnh Quảng Nam
Trương Văn Cảnh
Trường Đại học Sư phạm – Đại học Đà Nẵng

Tóm tắt: Dựa trên những cơ sở lý luận về DHTDA, có thể thấy rằng DHTDA mang tính thực tiễn cao và kích thích được hứng thú học tập của người học. Trong DHTDA thể hiện nhiều quan điểm dạy học hiện đại như: Định hướng tư duy và hoạt động người học; dạy học giải quyết vấn đề; dạy học tích hợp... DHTDA đã góp phần tích cực vào việc phát triển năng lực tự học, năng lực sáng tạo, năng lực giải quyết các vấn đề... của người học. Qua việc tìm hiểu về hình thức DHTDA, nội dung chương trình và thực trạng dạy học giáo dục địa phương cấp THPT, chúng tôi nhận thấy: Các chủ đề Địa lí trong môn Giáo Dục Địa Phương Lớp 10 và lớp 11 là một nội dung rất quan trọng và có nhiều nội dung khai thác trong thực tế; do vậy rất phù hợp để tổ chức DHTDA. Tôi đã đề xuất được những định hướng khi tổ chức DHTDA, xác định được những tiêu chí khi lựa chọn một nội dung để tổ chức DHTDA được hiệu quả cho học sinh cũng như đề xuất được quy trình tổ chức DHTDA cho học sinh, từ đó vận dụng để tổ chức DHTDA cho học sinh một số đơn vị kiến thức trong 2 chủ đề “Khai thác nguồn lực vị trí Địa lí và tự nhiên tỉnh Quảng Nam” và “Khai thác nguồn lực kinh tế- xã hội ở tỉnh Quảng Nam” qua việc cho học sinh thực hiện các DHTDA.

Từ khóa: tổ chức dạy học theo dự án, chủ đề địa lí, chương trình giáo dục địa phương tỉnh Quảng Nam.

ORGANIZING PROJECT-BASED TEACHING ON GEOGRAPHY TOPICS IN THE LOCAL EDUCATION PROGRAM FOR HIGH SCHOOL OF QUANG NAM PROVINCE

Đinh Lam Quoc Dung
Tran Quy Cap high school - Quang Nam Province
Truong Van Canh
University of Education - University of Danang

Abstract: Based on the theoretical foundations of active teaching and learning, it can be seen that active teaching and learning is highly practical and stimulates learners' interest in studying. Active teaching and learning reflects many modern teaching perspectives such as: learner-centered thinking and activities; problem-based learning; integrated teaching... Active teaching and learning has positively contributed to the development of learners' self-learning abilities, creativity, and problem-solving skills. I have proposed directions for organizing project-based learning, identified criteria for selecting content to effectively organize for students, and suggested a process for organizing project-based learning for students. From there, I applied this to organize project-based learning for students on several units of knowledge in the two themes "Exploiting the geographical and natural resource potential of Quang Nam Province" and "Exploiting the socio-economic resource potential of Quang Nam Province" by having students carry out various project-based learning activities.

Key words: project-based learning, geography topic, local education of Quang Nam province.

Nhận bài: 01/11/2024

Phản biện: 27/11/2024

Duyệt đăng: 01/12/2024

I. MỞ ĐẦU

Mục đích của quá trình đổi mới phương pháp dạy học là lấy học sinh làm trung tâm, tích cực hóa hoạt động của học sinh. Dạy học theo dự án (DHTDA) là một trong những hướng góp phần đáp ứng được mục đích của việc đổi mới phương pháp dạy học hiện nay, khắc phục được những hạn chế nhất định của phương pháp dạy học truyền thống.

DHTDA giúp học sinh năng động, tự lực, chủ động, tích cực trong việc chiếm lĩnh tri thức, tạo môi trường thúc đẩy lẫn nhau trong học tập của học sinh và hướng tới sự phát triển toàn diện. Chương trình giáo dục phổ thông 2018 đã chủ trương đưa môn nội dung GDĐP vào giảng dạy ở cấp trung học cơ sở và trung học phổ thông nhưng

6 đã phát sinh những bất cập.

Chương trình GDĐP Quảng Nam, bậc trung học được thiết kế theo các mạch nội dung từ lớp 6 đến lớp 12, gồm các lĩnh vực: Địa lí, Kinh tế - Hướng nghiệp; Lịch sử truyền thống; Chính trị - xã hội, Văn hóa, Môi trường; Xây dựng nếp sống văn minh.

II. CƠ SỞ LÝ LUẬN

Mặc dù có nhiều quan niệm khác nhau về DHTDA, nhưng trong mỗi quan niệm đều nổi bật lên tư tưởng lấy người học làm trung tâm, mọi hoạt động học tập đều hướng vào người học. Từ một số định nghĩa có thể khái quát như sau: “DHTDA là PPDH, trong đó học sinh thực hiện một nhiệm

vụ học tập phức hợp, gắn với thực tiễn, kết hợp lý thuyết với thực hành, tự lực lập kế hoạch, thực hiện và đánh giá kết quả. Hình thức làm việc chủ yếu là theo nhóm, kết quả dự án là những sản phẩm hành động có thể giới thiệu được” [1], [2].

Chương trình được xây dựng dựa trên lý thuyết hoạt động, lý thuyết về nhân cách, lý thuyết học tập trải nghiệm và lý luận giáo dục nói chung; các ưu điểm của chương trình hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp, nội dung GDĐP hiện hành; kinh nghiệm quốc tế trong phát triển nội dung GDĐP; bản sắc văn hoá các vùng miền, văn hoá truyền thống Việt Nam. Cung cấp cho học sinh những hiểu biết cơ bản về văn hóa, lịch sử, địa lí, kinh tế - hướng nghiệp, xã hội, môi trường, nếp sống văn minh, ... của địa phương. Các chủ đề địa lí trong chương trình với nội dung: khai thác nguồn lực tự nhiên, dân cư, xã hội ở tỉnh Quảng Nam [3],[4].

III. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

3.1 Thực trạng dạy học giáo dục địa phương tỉnh Quảng Nam

Về hình thức tổ chức dạy học GDĐP hầu hết các GV sử dụng thường xuyên là dạy học cả lớp (95,1%), bài lên lớp (100%). Sau đó, dạy học cá nhân (80%), trò chơi học tập (60%). Thứ tự giảm dần về mức độ sử dụng là hình thức tham quan học tập (100% hiếm khi sử dụng). Cuối cùng, là dạy học ngoài thiên nhiên (80 % hiếm khi sử dụng). Việc sử dụng phối hợp, hợp lí các hình thức dạy học khác nhau đã giúp GV tổ chức giờ học một cách hiệu quả, giúp HS học tập hứng thú hơn.

Về sự cần thiết phải đổi mới dạy học: Kết quả điều tra (câu hỏi 3) cho thấy 100% GV đồng ý rằng việc đổi mới PPDH trong môn GDĐP là rất cần thiết. Như vậy, hầu hết GV đều nhận thức được sự cần thiết phải đổi mới về PPDH.

Đánh giá về vai trò của PPDH theo dự án trong dạy học môn GDĐP Khảo sát phiếu điều tra có 90 % GV cho rằng đây là một phương pháp quan trọng, cần thiết (rất quan trọng là 70%, quan trọng là 20 %). Tuy nhiên, mức độ sử dụng PPDH này thì chỉ có 0% thường xuyên sử dụng, 10 % thỉnh thoảng sử dụng.

3.2 Tổ chức dạy học dự án cho các chủ đề địa lý trong chương trình giáo dục địa phương

3.3.1 Một số định hướng khi tổ chức dạy học GDĐP theo dự án cho học sinh cấp THPT

Dạy học hướng vào những mục tiêu học tập gắn với các phẩm chất và năng lực cho học sinh.

Dạy học cần chú ý tới hứng thú của người học, lấy người học làm trung tâm.

Dạy học cần đảm bảo sự hợp lý giữa lý thuyết với thực hành và giữa lý luận với thực tiễn.

Đảm bảo tính khách quan, khoa học trong quá trình đánh giá việc thực hiện DAHT của học sinh một cách thường xuyên nhằm thúc đẩy việc học của học sinh và cải tiến việc dạy của giáo viên.

3.3.2 Tiêu chí lựa chọn nội dung để tổ chức dạy học theo dự án cho học sinh cấp THPT

Những nội dung, chủ đề được lựa chọn cần có sự kết hợp giữa lý thuyết với thực hành trong dạy học môn GDĐP và gắn với những vấn đề thực tiễn.

Nội dung của các DHTDA phải mang tính tích hợp cao.

Đảm bảo tính vừa sức và tính khả thi.

3.3.3 Quy trình tổ chức dạy học theo dự án trong dạy học GDĐP cho học sinh cấp THPT

Giai đoạn 1: Chọn chủ đề và xác định mục tiêu dự án

Giai đoạn 2: Xây dựng kế hoạch.

Giai đoạn 3: Thực hiện dự án.

Giai đoạn 4: Trình bày sản phẩm dự án.

Giai đoạn 5: Đánh giá dự án.

3.4 Minh họa cụ thể tổ chức dạy học theo dự án chủ đề: “Khai thác nguồn lực vị trí Địa lí và tự nhiên tỉnh Quảng Nam” trong chương trình GDĐP Lớp 10

3.4.1. Giai đoạn 1: Chọn chủ đề và xác định mục tiêu dự án (Làm việc toàn lớp trong 10 phút)

Chọn chủ đề: Chúng tôi xây dựng DHTDA “Đặc ân của tự nhiên cho sự phát triển kinh tế tỉnh Quảng Nam” để tổ chức dạy học cho học sinh.

Về kiến thức: Giới thiệu việc khai thác các nguồn lực vị trí và tự nhiên trong phát triển kinh tế - xã hội tỉnh Quảng Nam. Nêu được hiện trạng và triển vọng khai thác một số nguồn lực vị trí và tự nhiên tiêu biểu Quảng Nam. Phân tích được ảnh hưởng các nguồn lực đối với sự phát triển kinh tế ở Quảng Nam.

Về năng lực: Các năng lực chung: tự chủ và tự học, giao tiếp và hợp tác, giải quyết vấn đề và sáng tạo.

Về hình thành phẩm chất: Yêu quê hương, đất nước; tinh thần tự tôn dân tộc; hiếu kính, tri ân tổ tiên; trân trọng công lao các bậc tiền nhân.

3.4.2. Giai đoạn 2: Xây dựng kế hoạch thực hiện (Làm việc toàn lớp 10 phút)

* Đối với giáo viên

- Xác định những công việc cần thực hiện:

+ Hệ thống kiến thức chủ đề, phân công nhóm cho HS, chuẩn bị các nguồn tài liệu tham khảo, quan sát, hỗ trợ, theo dõi quá trình làm việc hoàn

thành của HS.

- Xây dựng bộ câu hỏi định hướng:

Câu 1: Tìm hiểu vị trí Địa lí và Phân tích vai trò vị trí Địa lí đối với sự phát triển kinh tế - xã hội tỉnh Quảng Nam.

Câu 2: Trình bày thực trạng khai thác và sử dụng tài nguyên biển tỉnh Quảng Nam. Phân tích vai trò tài nguyên biển đối với sự phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh Quảng Nam.

Câu 3: Trình bày thực trạng tài nguyên rừng tỉnh Quảng Nam. Phân tích vai trò tài nguyên rừng đối với sự phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh Quảng Nam. Nêu dẫn chứng thực tế về việc khai thác đi đôi với phát triển bền vững tài nguyên rừng.

Câu 4: Trình bày thực trạng tài nguyên nước tỉnh Quảng Nam. Phân tích vai trò tài nguyên nước đối với sự phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh Quảng Nam. Nêu dẫn chứng thực tế.

Chia nhóm học tập: Giáo viên chia lớp thành 5 nhóm, mỗi nhóm 7-8 người. Các nhóm cùng thực hiện nhiệm vụ chung trả lời bộ câu hỏi định hướng.

Dự trù thời gian thực hiện dự án: 5 tiết học.

Dự kiến phương tiện, vật liệu: Giáo viên phổ biến cho học sinh tham khảo Tài liệu GDĐP lớp 10; yêu cầu học sinh chuẩn bị trước mỗi nhóm, Dụng cụ học tập, giấy A4, máy tính, các website thích hợp khai thác các nội dung, các dụng cụ phục vụ trình bày sản phẩm, giấy bút...

*** Đối với học sinh:**

- **Chia nhóm:** Mỗi nhóm cử đại diện nhóm trưởng để báo cáo hoạt động của nhóm mình.

- **Thống nhất kế hoạch thực hiện, chi tiết hóa dự án:**

Nghiên cứu lý thuyết: Nghiên cứu từ các nguồn tài liệu các nội dung về vị trí Địa lí, các nguồn lực tự nhiên có vai trò đối với sự phát triển kinh tế tỉnh Quảng Nam, tìm hiểu các thực trạng các nguồn tài nguyên đang được khai thác và sử dụng hiện nay, tìm hiểu vai trò các nguồn lực trên đối với sự phát triển kinh tế ở địa phương.

Tìm hiểu thực tế: Quan sát, tìm hiểu thực tế, trao đổi thảo luận và vận dụng vốn hiểu biết để tìm hiểu, trình bày các thực trạng các nguồn tài nguyên đang được khai thác và sử dụng hiện nay. Nêu một vài dẫn chứng trong thực tế vai trò các nguồn lực trên đối với sự phát triển kinh tế ở địa phương.

- **Hoàn thành sản phẩm:** Thu thập kết quả, hoàn thiện sản phẩm.

- **Phân công công việc cụ thể cho từng thành viên.**

3.4.3. Giai đoạn 3: Thực hiện dự án (Làm việc nhóm 2 tiết)

Nghiên cứu lý thuyết: Từng thành viên của nhóm học tập theo nhiệm vụ được phân công tiến hành nghiên cứu các tài liệu liên quan, hệ thống kiến thức về vị trí Địa lí và nguồn lực tự nhiên, như: tài nguyên biển, rừng, nước... giải quyết các nội dung (1,2) câu hỏi đã đưa ra để hoàn thành sản phẩm nghiên cứu của bản thân, cụ thể:

Nhiệm vụ 1: Tìm hiểu các nội dung vị trí Địa lí và tài nguyên tự nhiên của tỉnh Quảng Nam ở ý (1) các câu hỏi 1, 2, 3, 4. Hoàn thành các nội dung lên sản phẩm.

Nhiệm vụ 2: Tìm hiểu vai trò vị trí Địa lí và tài nguyên rừng, nước, biển đối với sự phát triển kinh tế- xã hội của tỉnh Quảng Nam ở các ý (2) câu hỏi 1, 2, 3, 4, hoàn thành các nội dung, thể hiện lên sản phẩm.

Nhiệm vụ 3: Nêu được một số dẫn chứng cụ thể trong thực tiễn.

Giáo viên: quan sát, kiểm tra, đôn đốc các nhóm hoạt động, hỗ trợ kịp thời khi học sinh gặp khó khăn và đánh giá hoạt động cá nhân của một số học sinh.

Học sinh: Sau khi đã hoàn thành các nhiệm vụ học tập trên, các nhóm tổng hợp, hoàn thành nội dung bản thu hoạch; viết báo cáo thu hoạch.

d) Giai đoạn 4: Trình bày sản phẩm dự án (Làm việc toàn lớp 2 tiết)

Tổng hợp, báo cáo sản phẩm trước lớp. Các nhóm tham gia thảo luận, trao đổi ý kiến, bổ sung, góp ý. Qua đó giáo viên rút ra nhận xét về kết quả hoạt động của nhóm.

e) Giai đoạn 5: Đánh giá dự án (Làm việc toàn lớp 15 phút)

Học sinh: thảo luận theo nhóm, nhóm tự thảo luận đánh giá kết quả thực hiện dự án (theo tiêu chí đánh giá ban đầu), rút kinh nghiệm cho việc học tập và cho cả việc thực hiện những dự án sau này (ghi biên bản).

Giáo viên: Đánh giá từng nhóm và từng cá nhân trong mỗi nhóm. Đánh giá chung về quá trình thực hiện dự án của lớp và rút kinh nghiệm.

3.5. Đánh giá thuận lợi và khó khăn trong việc tổ chức dạy học dự án trong các chủ đề Địa lí chương trình giáo dục địa phương ở tỉnh Quảng Nam

3.5.1. Thuận lợi

Tổ chức dạy học dự án các chủ đề địa lý trong GDĐP tỉnh Quảng Nam đáp ứng được các yêu cầu đổi mới PPDH ở trường phổ thông hiện nay.

Bởi vì nó vừa thực hiện được mục tiêu dạy học theo quy định của chương trình, vừa phát triển được NL của HS, trong đó có NL sáng tạo và NL hợp tác.

Tổ chức dạy học dự án các chủ đề địa lý trong GDĐP tỉnh Quảng Nam phù hợp với đặc điểm tâm lí lứa tuổi thiếu niên và điều kiện dạy học của các trường THPT trên cả địa bàn thành thị và nông thôn, đem lại cho HS hứng thú học tập, niềm vui và niềm tự hào của sự thành công.

Tổ chức dạy học dự án các chủ đề địa lý trong GDĐP tỉnh Quảng Nam là chìa khóa giúp HS tích cực, chủ động chiếm lĩnh, chia sẻ kiến thức dưới sự tổ chức, điều khiển của GV thông qua các phương pháp dạy học mới.

3.5.2. Khó khăn

Phạm vi thực hiện tổ chức chưa được nhân rộng nhiều trường, chỉ tổ chức ở một số trường ở thành phố. Các trường THPT miền núi chưa thực hiện được. Chưa có sự phối hợp giữa các lực lượng xã hội vào quá trình tổ chức dạy học GDĐP tỉnh Quảng Nam. Thiếu thốn về cơ sở vật chất, phương tiện ở các trường miền núi hiện nay. Giáo viên còn hạn chế, e sợ khi sử dụng phương pháp mới,

chưa thật sự mạnh dạn đổi mới. Một số trường bố trí giáo viên chưa phù hợp với chuyên môn ở một số chủ đề.

IV. KẾT LUẬN

Tổ chức dạy học dự án chủ đề địa lý trong GDĐP tỉnh Quảng Nam đem lại nhiều lợi ích cho HS và làm phong phú thêm các PPDH tích cực vì thế cần đẩy mạnh việc triển khai đại trà vào quá trình dạy học ở các trường phổ thông nói chung và các trường THPT tỉnh Quảng Nam nói riêng. Sử dụng các kết quả nghiên cứu về việc tổ chức dạy học dự án chủ đề địa lý trong GDĐP tỉnh Quảng Nam sát với thực tiễn địa phương trong các đợt tập huấn cho GV phổ thông, giúp GV dễ dàng hình dung và vận dụng vào dạy học. Cần có những quy định cụ thể về việc áp dụng tổ chức dạy học dự án chủ đề trong GDĐP tỉnh Quảng Nam ở các trường phổ thông (như thời lượng, nội dung kiến thức,...) tạo cơ sở pháp lí cho GV và tổ bộ môn triển khai thực hiện. Cần tạo điều kiện để GV tiếp cận thức lí luận và thực tiễn về tổ chức dạy học ĐLĐP theo định hướng phát triển NL trực tiếp từ các nhà nghiên cứu, các chuyên gia về PPDH nhằm tăng cường tính hiệu quả.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông tổng thể năm 2018*, Hà Nội.
 Nguyễn Văn Cường (2006), *Góp phần đổi mới phương pháp dạy học ở trường THPT*, Hà Nội.
 Nguyễn Văn Cường (2005), *Phát triển năng lực thông qua phương pháp và phương tiện dạy học mới*, Bộ Giáo dục và Đào tạo Hà Nội.
 Thái Duy Tuyên (2008), *Phương pháp dạy học truyền thống và đổi mới*, nhà xuất bản Giáo dục.
 Sở GDĐT Quảng Nam (2022), *Tài liệu giáo dục địa phương lớp 10*, nhà xuất bản Quảng Nam.
 Sở GDĐT Quảng Nam (2023), *Tài liệu giáo dục địa phương lớp 10*, nhà xuất bản Quảng Nam.
 Ủy ban nhân dân tỉnh Quảng Nam, Sở GDĐT Quảng Nam (2022), *Chương trình giáo dục địa phương tỉnh Quảng Nam, UBND tỉnh Quảng Nam*.